

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη.

« Ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη. Ἀθήναι 1893. » Τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρει βιβλιάριον, ἀπλὰ καὶ πτωχικὰ τυπωμένον, μόλις ἐξηκοντασέλιδον· δὲν γνωρίζω ἂν διενεμήθη εἰς ἐφημερίδας, δὲν τὸ εἶδα ποῦ ἀναγγελλόμενον, τὸ ἀντίκρυσσεν μόνον εἰς τὴν βιβλίαν ἐνὸς βιβλιοπωλείου, καὶ ἴσως θὰ τὸ παρηχόμην ἀδιαφόρως, ἂν δὲν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὸ στείλῃ ὁ συγγραφεὺς. Μετριόφρων οὗτος καὶ ἀποφεύγων ἢ φοβούμενος τὴν θορυβώδη δημοσιότητα, δὲν ἐφρόντισεν οὔτε περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου του, δὲν ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου του οὔτε πόσον πωλεῖται οὔτε ποῦ πωλεῖται τοῦτο, οὔδ' ἐστέρησε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ ἀληθινὸν ὄνομά του, ὁχυρωθεὶς ὀπισθεν ψευδωνύμου· ἀλλὰ τί πρὸς αὐτό; ὁ Γιάννος Ἐπαχτίτης ὁ ψευδώνυμος κατέχει ἀληθινὴν καὶ πλουσίαν γλῶσσαν διηγηματογράφου. Αἱ τρεῖς ἐν τῷ βιβλίῳ Ἱστορίες μετὰ τῶν ὀλίγων στίχων τῶν ἐπισυναπτομένων ἐν τέλει αὐτοῦ μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἰδιοφυίας του, μᾶς δεικνύουσιν ὅτι αἰσθάνεται τὴν ζωὴν καὶ ἀποδίδει τὸ αἰσθημὰ του μὲ δύναμιν ἐκφράσεως καὶ μὲ περιγραφικὴν εὐροίαν καὶ βλέπομεν ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει μέσα εἰς τὸν κύκλον τῶν διηγημάτων του εἶνε μικρὸν, ἀλλὰ γνήσιον τμήμα τοῦ μεγάλου, τοῦ σφριγηλοῦ, τοῦ σημαντικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· ἐκείνου ὅστις διαρρέει ὑπὸ τὴν θεῖαν σκέπην τῆς Φύσεως, καὶ φέρει λαμπροχάρακτον τὴν σφραγίδα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ εἶνε ἀπλοῦς καὶ ποιητικὸς, ἀδάμαστος καὶ ἠρωϊκός, καὶ εἶνε ἐναρμόνιος· μίαν ψυχὴν ἔχει καὶ μίαν γλῶσσαν. Καὶ τῶν Ἱστοριῶν αὐτῶν ἡ ψυχὴ ἀναδίδει ὡς ὀρμητικὴν φλόγα ἀπὸ τὸ ἀτελεύτητον φῶς τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς· ἄρρενωπὴ τις μελαγχολία ἀναδίδει· ἐξ αὐτῆς, ἡ μελαγχολία ἢ ἐκ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων, τῶν βαθμηδὸν ἀμαυρουμένων, τὰς ὁποίας μάτην ζητοῦν νὰ ἀναζωπυρώσουσιν οἱ πατριῶται καὶ νὰ ψάλλουσιν οἱ ποιηταί, ἢ ἐκ τῶν πατρίων παραδόσεων, τὰς ὁποίας μάτην ἀκόμη φυλάττουσιν ὀλίγοι ἀπλοῖκοι ἀγρόται, καὶ λατρεύουσιν οἱ ποιηταί πάλιν. Καὶ τῶν Ἱστοριῶν αὐτῶν ἡ γλῶσσα, ὡς ἡ ψυχὴ τῶν, εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὡς ἡ ψυχὴ τῶν εἶνε μέρος τι μόνον εὐχαρακτήριστον τῆς πανελληνίου ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσά των, ἀγνωστάτη δημοτικὴ, ποικίλλεται ὑπὸ λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες προσδίδουσιν εἰς αὐτὴν τοπικὸν κάπως χαρακτηριστῆρα, καὶ περισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, καὶ ἴσως καὶ παρενοχλοῦσι τοὺς νομίζοντας ὅτι τὸ λεξικὸν τῆς δημοτικῆς δὲν εἶνε οὔτε πρέπει νὰ εἶνε ὀγκωδέστερον τοῦ καθημερινῆς χρήσεως λεξιλογίου των, καὶ ὀργιζομένους ἐναντίον τοῦ ποιητοῦ, ὅστις προτιμᾷ τὰ πλούσια μεταλλεῖα ἀπὸ τὰς ἰσχνὰς βιτρίνας. Ναὶ μὲν ὅλως διόλου ἄδικα δὲν εἶνε τὰ παράπονα τῶν ἀναγνωστῶν καὶ δὲν δικαιούται ἀπολύτως ὁ ποιητὴς εἰς κατάχρησιν τῶν δυσκολονόητων λέξεων. Ὅμως καὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ὁ δημοτικὸς ποιητὴς ὁ χρησιμοποιοῦν ἰδιωματικὰς λέξεις μὴ ἐννοουμένας ὑπό

τινῶν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ὡς κρίνονται οἱ σχολαστικοὶ ποιηταί, — ἂν συγχωρεῖται τοιοῦτον ὀξύμωρον—, λ. χ. ὁ Ἥλιος Τανταλίδης καὶ ὁ Κλέων Ραγκαβῆς, οἵτινες ἀψύχους σχηματισμοὺς παραγεμίζουσιν ἀμέτρως διὰ νεκρῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ὡς τυμβωρύχοι ξεθάπτουσιν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰ λεξικά τῆς ἀρχαίας. Ἐξ ἐναντίας πᾶσαι αἱ λέξεις τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ὁ δημοτικὸς ποιητὴς εἶνε ὀλοζώνταναι, κυκλοφοροῦσιν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, περιλαμβάνονται εἰς τὸ μέγα ἄγραφον ἢ γραπτὸν σύνολον τοῦ λεξικοῦ τοῦ λαοῦ, τὸ ἀπαύστως καὶ ἀνεπαίσθητως ἐξογκούμενον, πλουτιζόμενον, ἀλλοιούμενον, ἔχουσιν αἶμα καὶ χρῶμα, δρόσον καὶ εὐωδίαν, ἀκούεις τὸ πτερύγισμά των εἰς τὸν ἀέρα, αἰσθάνεσαι τὴν λειτουργίαν των εἰς τὸν ναὸν τῆς φύσεως. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν τὴν χάριν νεοβλάστων δενδρυλλίων, ἀλλὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν αἰωνοβίων δρυῶν. Ἄν μερικαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε ἄγνωστοι εἰς τὰς τάξεις τινὰ κυρίων καὶ κυριῶν, δὲν θὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ποιητὴς δὲν γράφει δι' ὀρισμένας τάξεις κυρίων ἢ κυριῶν· τόσον τὸ καλλίτερον ἂν πάντες ἐξ ἴσου οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸν εὐρίσκουσιν οἰκειὰς τὰς φράσεις του, γνωρίμους τὰς λέξεις του· καὶ πράττει σοφῶς ὁ ποιητὴς ὅταν πρὸς παράστασιν τοῦ δεινῆς ἀντικειμένου ἢ πρὸς ἐκφράσιν τῆς δεινῆς ιδέας, μεταξὺ δύο λέξεων, αἵτινες ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐκλογὴν του, τῆς κοινοτέρας καὶ τῆς σπανιωτέρας, μεταχειρίζεται τὴν πρώτην· ἀλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν παρουσιάζεται πάντοτε, καὶ ὅταν δὲ παρουσιάζεται, συμβαίνει ἐνίοτε ὥστε λόγοι λεπτοτέρας τινὸς καὶ ἀνωτέρας φύσεως νὰ παρεμποδίζωσι τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον τόσον ἀπλὴν καὶ εὐλογον ταύτην προτίμησιν. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ ποιητὴς—ὡς ποίησιν δὲ ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα πᾶσαν δημιουργικὴν ἐργασίαν εἰς πεζὸν ἢ εἰς ἔμμετρον λόγον—περιγράφει ἀντικείμενα καὶ ἀποδίδει πράγματα· τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ πράγματα ταῦτα πῶς ἀλλέως θὰ περιγραφῶσι καὶ πῶς θὰ ἀποδοθῶσι παρὰ μὲ τὰ ἰδιῶτων ὀνόματα; Ἐκαστον τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ποιητοῦ ἐν καὶ μόνον ὄνομα ἔχει, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου γνωρίζεται· δύναται ὁ βίος νὰ καταργηθῇ, καὶ ὁ κόσμος νὰ ἐξαλειφθῇ, καὶ ὁ ποιητὴς νὰ ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του, ἢ νὰ θραύσῃ τὴν γραφίδα του, διὰ τὸ χατῆρι ἑκατοντάδων τινῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι μὴ γνωρίζοντες τὰ πράγματα ἀγανακτοῦν διὰ τὰ ἄγνωστα ὀνόματα αὐτῶν; Ἄρ' ἐτέρου ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ τῆς γοητείας τῶν λέξεων, ἀνεξαρτήτως τοῦ νοήματος των· πολλάκις ἡ λέξις τὸν συγκινεῖ ὡς γλυκύφθογγος ὄντοτης αὐτοτελῆς, ἐκφράζουσα, πλὴν τοῦ ὑπ' αὐτῆς σημαυνομένου, κάτι τι ἀρρήτως μουσικὸν καὶ δυσέκφραστον· καὶ ὅταν ἡ λέξις αὕτη πλήττῃ τὴν φαντασίαν του, τὴν καθηλώνει ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀποδιώκων πᾶσαν ἄλλην κοινοτέραν συνώνυμον ἢ ὁποία μεθ' ὅλα τῆς τὰ προσόντα, στερεῖται τῆς νέας, τῆς μαγνητικῆς ὠραιότητος ἐκείνης. Καὶ μὴ λησμονοῦμεν τέλος ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει λέξεις, λέξεις, λέξεις· λέξεις νὰ θησαυρίζῃ

καί λέξεις νά σπαταλᾷ· πολλάκις αἱ σπανιώτεροι εἶνε δι' αὐτόν αἱ πολυτιμότεραι· ἀρκεῖ τὸ πάθος του νά μὴ τὸν ἀποξενώη ἀπὸ τὴν φύσιν καί νά μὴ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἱστοριῶν» συμμερίζεται τὰς σκέψεις μου. Βλέπω μόνον ὅτι ἔχει ἰδίαν κάπως ἀντίληψιν τῆς φιλολογικῆς γλώσσης, ἐξ ἧς τὸ ὕφος αὐτοῦ τὸ ἰδιαίτερον καί τόσον ἐναρμονίως διακείμενον πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκφραζόμενα· ὕφος ἀκομψόν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκτυλισσόμενον εἰς μακροτενεῖς περιόδους, ἀλλ' εὐρωστον, καί πλούσιον καί καταχεόμενον, ὡς ρεῦμα θαψιλῆς ἐντός εὐρείας κοίτης καί συμπαρασύρον ἀφροντίστως χλωρὸς κλάδους καί ξηρὰ ξύλα. Ὑφὸς ὑποκειμένου τὸ ὅποιον προσπαθεῖ ὅσον δύναται νά ἀποκρυβῇ καί νά λησμονηθῇ ὀπισθεν τῶν ἀντικειμένων τὰ ὅποια ἐκτυλίσσει, ἀτόμου τὸ ὅποιον ζητεῖ νά ἐπιδείξῃ ἐν πάσῃ πίστει καί ἀκριβείᾳ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστον μῦθον ἀποτελεῖ· καί μολαταῦτα ὕφος συγγραφείως, ὅστις μὲ ὄλον τὸ αὐστηρῶς ἀντικειμενικόν καί μὲ ὄλον τὸ ἀποκλειστικῶς τοπικόν τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται, δὲν κατορθώνει, ὅ,τι εἶνε ἀκατόρθωτον: νά ἐξαλειψῇ ἐξ αὐτῆς τὰ ἴχνη τῆς ἰδίας του ψυχῆς, τῆς ψυχῆς ἢ ὁποία εἰργάσθη πρὸς διαρρύθμισιν ὅπως δῆποτε, καί διαπλάτυσιν καί ἀνύψωσιν τῆς γλώσσης, διὰ μόνης τῆς φροντίδος τῆς συνθέσεως καί τῆς ἐκλογῆς τῶν αἰσθημάτων. Ἄλλ' ὁ Γιάννος Ἐπαχτίτης δὲν φαίνεται ὅτι κατέχεται ἀπὸ τὸν ὑψηλόν καί τὸν εὐτολμὸν πόθον τῆς φιλολογικῆς διαμορφώσεως τῆς γλώσσης ἐπὶ εὐρείας βάσεως καί δι' ἐλευθέρως ἢ κανονικῆς συγκράσεως ποικίλων στοιχείων, τὸν πόθον τὸν κατέχοντα καί βασανίζοντα τινὰς ἐκ τῶν κορυφαίων παρ' ἡμῖν. Ὁ Ἐπαχτίτης ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὸ τοπικόν ἰδίωμα τῆς πατρίδος του· αὐτὸ γνωρίζει νηπιόθεν, αὐτὸ ἀνδρωθεὶς ἐσπούδασε καί ἐξηκριβώσεν· εἰς αὐτὸ καί γράφει· ζητεῖ νά κτίσῃ ἐπὶ στενῶν ἴσως ἀλλὰ στερεῶν θεμελίων φοβεῖται μήπως ἐργαζόμενος κατ' ἄλλον τρόπον, μᾶλλον ἐλευθέρως καί ὑποκειμενικώτερον, παραπλανηθῇ εἰς ἀδιεξόδους κόσμους καί, κατὰ τὸν στίχον τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἐρωφίλης, «χτίσῃ πύργους στὸ γιαιλό, περβόλια στὸν ἀέρα.» Καί μὲ τὴν γλώσσαν ταύτην, τὴν ἐνέχουσιν ἰσχυρὰν δόσιν τοπικισμοῦ, δὲν παριστᾷ παρὰ πρόσωπα καί πράγματα τοῦ τόπου του. Διὰ ταῦτα καί αἱ λέξεις αἱ δυσερμηνευτοὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀθήναις προσκρούομεν ἀναγινώσκοντες τὰ διηγήματά του, εἶνε λέξεις τῆς «τρεχούσης ὑπηρεσίας» εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἐπαχτίτη ἀναφερόμεναι· πᾶσαι εἰς τὸν βίον κατὰ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις του ἐν τῷ οἴκῳ καί ἐν τῷ ἀγρῷ, καί δηλοῦσαι ἀντικείμενα τῆς τρεχούσης χρήσεως. Οἱ μὴ δυνάμενοι νά ὑποφέρωσι τὸ ἰσχυρὸν ἐξοχικόν—καί διὰ πολλοὺς ἐξωτικόν—ἄρωμα τὸ ἀναδιδόμενον ἐκ τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἐπαχτίτη, ἄς τὰς πετάξουν· ἀλλ' οὐδεὶς δικαιοῦται νά κατηγορήσῃ τὸν συγγραφεὰ των παρατάσεων τὰ συνήθη ἄρρητ' ἀθέμιτα ἐξ ὧν συνήθως ἀποτελεῖται ἡ πρόχειρος καί ἀνέξοδος κριτικὴ τοῦ δρόμου.

Τρεῖς εἶνε οἱ Ἱστορίες. Ἡ πρώτη εἶνε ὁ «Ξε-

τεμὸς, σουλιώτικη ἱστορία». Ὁ συγγραφεὺς ἐνθουσιάζεται καί περιγράφει τὰς συγκινήσεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐμελλε μικρὸς μικρὸς νά ξενητευθῇ, νά ἐγκαταλίπη τὰ ἀδερφάκια του τὰ πολυαγαπημένα, τὴν ἀκριβὴν του μικρὴν γειτόνισσαν, τὴν Κίτσαν, τὴν ὁποίαν βλέπει διὰ τελευταίαν φορὰν «ἀπ' τὸ ψῆλωμα τοῦ τοίχου», τὴν γηραιὰν βάβα του, τὴν σεμνὴν Σουλιώτισσαν τὴν ἀρχαϊκὴν καί περίφρονα γυναῖκα, ἐκ τῆς εἰκόνας τῆς μορφῆς καί τῆς ψυχῆς τῆς ὁποίας πληροῦται ὅλη ἡ ἱστορία. «Ἐβγαίνει πάντα σὰν ἀφαιρεμένη ἀπ' τὸ σπίτι, γιατί δὲ μπόραγε νά παρατήσῃ τὴν παλιὰ συνήθεια ποῦ ἔχε νά πηγαίη συχνὰ στὰ σπῖτια τῶν δικῶν της καί στῶν ἀλλοειδῶν σουλιώτων, καί ἀνέβαινε τῆς γλυστερῆς σκάλες τῶν σεραγιῶν, ποῦ χολογοῦσαν ἄλλη φορὰ ἀπ' τῆς βροντερῆς φωνῆς τῶν καπετάνιων καί τὸ βαρὺ μὰ στέρεο βῆμα τῶν καπετάνισσων, καί μοναχὰ τὰ μαλαματισμέν' ἄρματα τάβλεπε ψηλὰ στὸν τοῖχο κρεμασμένα (σὰ νὰ τ' ἄφησαν ἐπίτηδες νὰ φυλᾶν αὐτὰ τὸν τόπο τῆς ἐρημίας καί τοῦ χάρου), μαυρισμένα ἀπ' τὴν καπνία καί βουβὰ καί ὠρρανεμένα, καί τῆς φαίνονταν τὰ ρημόσπιτα τῆς Βροντολαγγάδας καί τ' Ἀραπομαγαλᾶ πῶς ἐγερναν τῆς μεγάλης πόρτες τους καί τὰ ψηλὰ παράθυρά τους νά τὴν καταπιοῦν, πῶς οἱ κολῶνες τους ἔτρεμαν τὰ τὴν φοβερίζουν νά φύγῃ, πῶς ὄλο τὸ σεράγι θὰ σωριάζονταν ἀπάνου της νά τὴν πλακώσῃ, καί σὰ σκιαγμένη σηκώνονταν βιαστικὰ κ' ἐφευγε κι ἀπὸ κεῖ ἀναστενάζοντας καί βογγώντας ὡχ ἢ μαύρη κ' ἢ θλιβερή». Καί ἡ ἱστορία καταλήγει εἰς ἐξοχὸν παραίνεσιν τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει ἡ Σουλιώτισσα μάμμη ἀποχαιρετίζουσα τὸν ἐγγονον, ἐξοχὸν ἐν τῇ ὑψηλῇ της ἀπλότῃτι, καί ἰδιόρρυθμον ὄλως, διότι φωνογραφικῶς ἀποτυπῶνται ἐν αὐτῇ τὸ ἰδίωμα τὸ ὅποιον ἐλάλει ἡ ἀγράμματος, ἀλλὰ σοφὴ γερόντισσα. Ἀκολουθοῦσι τὰ «Κουδούνια, τσοπάνικη ἱστορία». «Ὁ ἥλιος κρέμαγεν ἀπὸ ψηλὰ κ' ἕνα σκοινὶ ἀκόμα ἤθελε νά βασίλειψῃ. Ἡσκίωσαν κάτου οἱ λαγκαδιῆς καί τῶν βουνῶν τὰ πίσω ἔπαιρναν νά σκοτεινιάζουν. Ἐρριγνε κάθε ψηλὴ κορφή καί κάθε ράχη τὸν ἴσκιο της ἀντίπερα, κ' ἐνῶ τ' ἄστρι τῆς μέρας κατέβαινε ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καί πάγαινε κάτου νά βουλιάξῃ, ἀνέβαιναν ἀπ' τὴν ἄλλη τὰ πλευρὰ καί τὸν ἀνήφορο τῶν βουνῶν οἱ μεγάλοι ἤσκιοι, τρέχοντας πέρα νά διαβοῦν καί ν' ἀπλωθοῦν ὀλοῦθε. Ἡ νύχτα πλάκωνε βιαστικῶς, ὅσο κ' ἡ μέρα τράβαγε τὸ φῶς της, κ' ἔρριχν' ἀπάνου στῆς ρεματιῆς καί στὰ βαθιὰ ρουμάνια ἐν' ἀγανὸ κι ἀριὸ μαγνάδι, ποῦ ρόδιζαν πέφτοντας ἀπὸ πλευρὰ οἱ στερνῆς ἀχτίδες. Εἶχε περάσῃ ἡλιόρωτη αὐτὴν ἡ ἡμέρα, μὰ εἶχε βρέξει τὴν ἄλλη. Κ' ἦτον βαρὺς ὁ ἀνασασμὸς τῆς φύσης κι ἡ γαλήνη ταραζόνταν μοναχὰ ἀπ' τὸ σκορπιστὸ γύρω λάλημα τῆς φλογέρας κι ἀπ' τῶν κουδουνιῶν τὸν γλυκὸ βρόντο». Τοιαύτην ὥραν γυρίζοντες μὲ τὰ κοπάδια των οἱ δύο ἀγαπημένοι πιστικοί, ὁ Κώστας ὁ Λυκοκάπης κι ὁ Μῆτρος ὁ Λαβίδας, συμφωνοῦν νά μεταβῶσι μαζὶ εἰς τὸ μεγάλο βλάχικο πανηγύρι νά προμηθευθοῦν κουδούνια διὰ τὰ κοπάδια των. Καί μεταβαίνουν ἐκεῖ, ἄμαθοι καί

ἄγριοι ἐν μέσῳ τόσου κόσμου, ὄχι ὁμως καὶ τόσον ἄτολμοι ὥστε νὰ μὴ κλέψουν τὰ κουδούνια τὰ ὁποῖα χρειάζονται καὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν ὀρμητικοὶ καὶ ἀκάθεκτοι. Περὶ τὸ ἀσήμαντον τοῦτο ἐπεισόδιον τῆς ποιμενικῆς ζωῆς ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει ὀλίγας σελίδας ἐκτάκτου περιγραφικῆς φαντασίας, κορυφουμένης περιεργότατα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ τὴν ἐμφυγον παράστασιν τῶν ἐν τῇ πανηγύρει πωλουμένων κουδουνιῶν. Τρίτη καὶ τελευταία ἐρχεται ἡ «Θειακούλα, ἱστορία τῆς παραμονῆς». Εἶνε τῶν Χριστουγένων ἡ παραμονή, καὶ τὸ γλυκύτατον θέλημα τῆς ἑορτῆς καὶ τὸ ζοφερώτατα χειμερινόν τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν ποίησιν τῶν ὠραίων δημοτικῶν παραδόσεων, καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τῆς μοναξιάς καὶ τὴν συμφορὰν τοῦ γῆρατος, ὅλα ὁμοῦ συμβολικῶς τὰ ἐμφυσῆ εἰς τὸ πνεῦμα ἢ ἠρωὶς τοῦ διηγήματος, ἡ γραία καὶ πανέρημος Θειακούλα. Ἐξω χιονίζει. «Εἶχε σωπάσει κάθε φύσημα ἀνέμου καὶ οἱ λευκότερες χιονόφυγες, οἱ ἀμάλαγες πεταλούδες τ' οὐρανοῦ, ποῦ πρῶτα σὰν τρελλὲς φτεράκιζαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἄμα ποῦ κάθιζαν στοὺς τοίχους καὶ στὰ κεραμίδια ἐσθῆναν ἑλαφρὰ καὶ γλήγορα σὰν ἄσπερες σπιθες, τώρα ἐπερταν ἀπὸ ψηλὰ χωρὶς πολλὰ τρελὰ πετάματα καὶ παιχνίδια στὸν ἀέρα, μὰ πλειὸ βιαστικές, πλειὸ μεγάλες καὶ πλειὸ ἴσες κάτου. Κατέβαιναν κατέβαιναν γλήγορα καὶ μυστικά, ἀμέτρητες καὶ ἀτελείωτες ἀπ' τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ, ποῦ θὰν' ἔλεγε βιάζονται κανένας μὴ τῆς καταλάβῃ καὶ ἤθελαν νὰ προφτάσουν. Καὶ ἄρχισαν νὰ σκεπάζουν γύρω ἄλαφρὰ καὶ ἤσυχα ὅλον τὸν κόσμον, ἄλλου πυκνότερες καὶ ἄλλου πλειὸ σκορπισμένες, σὰν ἀπ' ἀράχνη καλόπλεχτο πανί, ποῦ ἄλλου εἶνε πλειὸ κρουστό καὶ ἄλλου ἀγανὸ ἢ ξεσχισμένο».

Μὲ τοιοῦτον καιρὸν ἐγκαταλείπει ἡ ὑπέργηρος καὶ παντέρημος Θειακούλα τὴν πτωχικὴν τρώγλην τῆς ἐνθα ἐρρίγει ἐκ τοῦ κρύου καὶ περιέρχεται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ εὐχεται τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὸ λάλον στόμα τῆς διηγέται ἱστορίας τῶν Καλικαντζάρων, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη τῆς εἶνε πλουσία ἀποθήκη· ἀλλὰ μόλις ἀποδέχονται τὰς εὐχὰς τῆς, καὶ ἀποδιώκουν εὐσχήμως τὴν φορτικὴν γραίαν, ἡ ὁποία οὕτω περιπλανωμένη καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν νύκτα, καὶ πίπτει ἀποκαμωμένη ἐκεῖ ἀπέξω τῆς καλύβης τῆς, καὶ ἀποναρκοῦται, καὶ σβύνει καὶ τῆς γίνεται σάβανον ἡ χιών. Καὶ τὴν θλιβερὰν φύσιν ἐν τῷ λευκῷ σιωπηλῷ τῆς πένθει πληροὶ ἡ εἰκὼν τῆς Θειακούλας, ἐναργῆς ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτῆς καὶ ἐν ταύτῃ φανταστικῆς διαστάσεις προσλαμβάνουσα, ὡς πλαστικὴ τις ἀλληγορία αὐτῆς τῆς λαϊκῆς ἠδυλάλου ποιήσεως, ἥτις ἀποθνήσκει ξένη ἐντὸς τῆς ἰδίας πατρίδος τῆς, ἄστεγος, ριγοῦσα, ὑφ' ὅλων ἀποδιωκομένη διότι ὅλων συνταράττει τὴν μεγάλην ἑορτήν, τὴν ὁποίαν διαγούσιν ἀνέτως, ἀδιαφόρως, καὶ πεζότατα. «Μὲ βραχνιασμένη φωνὴ καὶ σὰν ἀπὸ βαθιὰ βγαλμένη, ἐκραξε μὲ παράπονον δυὸ τρεῖς φορές τὴ μαύρη κόρη τῆς, Λένη, Λένη, καὶ πάλε γύρισε στὸ βαθὺ καὶ βαθύτερον κοιμισμὸ τῆς. Τῆς ἤρθαν ὄνειρα στὸ νοῦ πλανόμορφα καὶ γοητευμένα, πῶλεγε πῶς ἀλή-

θεια τὰ θωροῦσε, καὶ πλάσματα ἰλαρὰ, μὰ γελασμένα τῆς παράστασε ἢ φαντασία. Βρέθηκε ἄξαφνα κοντὰ στὴ φωτιὰ στὸ παραγώνι, ποῦ ἦταν καλόστρωτο καὶ ἀπκλό, ὅπως τὸ ξερε σὰν εἶχε τὴν Λένη, καὶ ἔλαμπε ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς, καὶ πύρωναν ὡς πέρα τὰ χοντὰ δαυλιὰ ποῦ καίγονταν μὲ βρόντο καὶ ἡ Λένη τῆς παρέστεκε στὸ πλευρὸ καὶ συχνὰ τὴν ρώταγε μ' ἀγάπη καὶ ἔγνοια. Καὶ ἄπλωσε ἀγάλια τὰ πόδια καὶ στὴν ἀγγωνὴ καὶ πλάγιασε καὶ στ' ἀπαλὸ στρῶμα. Καὶ ἀποκοιμήθηκε γλυκὰ, ἐνῶ στ' αὐτιά τῆς σώνονταν ἡ φωνὴ τῆς Λένης καὶ ἔφευγε ἡ ζέστα τῆς καρδιάς, ὅσο ἐπερτε στὸν ὕπνον. . . »

Ἡ ἱστορίαις τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη καταλήγουσιν εἰς δύο μικρὰ ποιήματα ἀξιοσημειώτα, τὰ «Μάτια» καὶ τὴν «Ἐπιγραφὴν», διὰ τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης καὶ τὸ κάλλος σπανίων τινῶν ἐπιθέτων· οἱ στίχοι τοῦ πρώτου δὲν στεροῦνται λυρικοῦ κάλλους, ἀλλὰ προτιμῶ τὴν πλαστικὴν χάριν τοῦ δευτέρου, λαξευθέντος ὡς ἐξῆς:

Λουλοῦδι τοῦ περιβολιοῦ ξεχωρισμένο ἀπ' τᾶλλα,
Ζήλεια κρυφὴ ποῦ τὸ βλέπε, χαρὰ τρελλῆ ποῦ τόχε,
Μὰ καὶ ποῦ τὸ καμάριονε καὶ τὰκριβοθωροῦσε,
Ἄπᾶνου στὴ δροσοβολιὰ, στὸ μοσκοδόλημά του,
Φύσησε λίβας καψερὸς καὶ ἄνεμος βασκανιάρης,
Ποῦ τὴ δροσιὰ του ρούφησε, τὴ μυρουδιά του πῆρε,
Καὶ μαραμμένο καὶ γλωμὸ τὸ πλάγιασε στὸ χῶμα.
Κλαίτε το ποῦ μαράθηκε, κλαίτε καὶ ποῦ τὸ κλαίει.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ